

YENİ İLETİŞİM DÜNYASINA TEMEL HAK ve ÖZGÜRLÜKLER BAKIŞI

Tarık Öden
EMO Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı

İnternet'in dünya genelinde yaygınlık kazanması ile mekan kavramı bir anlamda ortadan kalkmış, kıtalararası iletişim ve bilgi transferi bir tuşa basmaktan ibaret hale gelmiştir. Teknolojideki bu gelişmelerden toplumlar pozitif anlamda yararlandıkları gibi, baskı, korku ve sindirme yöntemlerini olağan bir politikaya dönüştüren, özgür ve demokratik yaşam biçimini içselleştirememiş ülkelerde ise; teknolojik sistem ve cihazlarla temel hak ve hürriyetlere müdahale yaşam kültürü haline dönüştürülmeye çalışılmaktadır. Bununla birlikte; suç örgütleri de, gelişen bu teknolojiyi yakından takip ederek, hem kazançlarını arttırmakta, hem de geleneksel suç tiplerinin dışında yeni suç tiplerini de geliştirmektedirler. Küreselleşmenin kirliliği ve karanlık yüzü olarak tanımlayabileceğimiz bu gelişmeler toplumsal huzuru, barışı ve güvenliğimizi ciddi bir şekilde tehdit etmektedir.

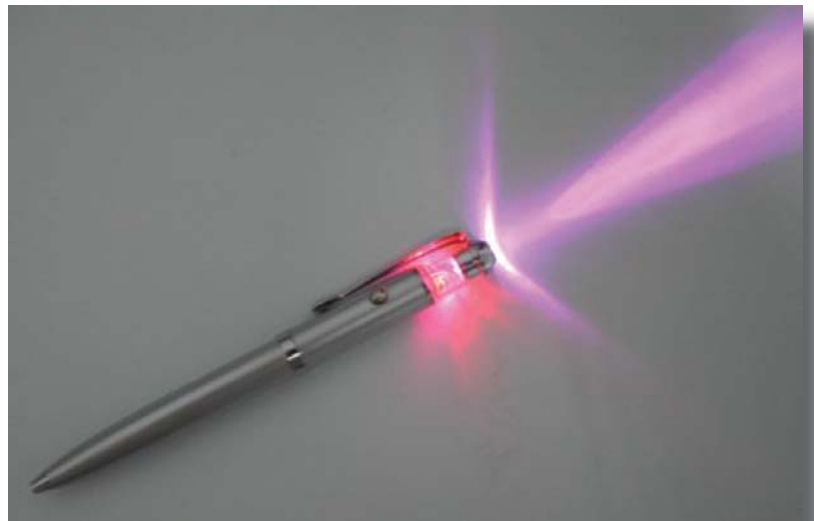
Telefon ve diğer iletişim cihazları ile hayatın her alanında dinlenen, takip edilen, ortam dinlemelerine maruz kalan ve kayıt altına alınarak fişlenen yurttaşlarımız, özgür ve demokratik bir biçimde yaşam hakkını kullanamamaktadırlar. Ne yazık ki özel yaşamın gizliliğine yapılan bu müdahaleye sistem seyirci kalmaktadır. Ülkeyi yöneten siyasi karar vericilerin direktifleri; yasaları hiçe saymakta ve çağdaş hukuk anlayışına gölge düşürmektedir.

Tablo Ağır

Yakın tarihimizde 22 Temmuz 2007 genel seçimleri öncesinde, Ankara 11. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 25 Nisan 2007/2084 sayılı kararıyla tüm yurttaşların, sivil toplum kurumlarının, özel ve tüzel kişilerin haberleşmesinin tespit ve kayıt altına alması; Türkiye'de temel hak ve özgürlükleri yerle bir etmişti.

Geçtiğimiz aylarda basına yansıyan yeni bir karar da adli olaylarda dahi genel nitelikli izleme yapılabilmesine yönelik olanak tanındığını gösterdi. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın talebi üzerine, bir cinayet davası için şüpheli ya da sanık olmayan binlerce kişinin izleme bilgileri mahkeme kararıyla savcılığa verildi. Teleko-

münikasyon İletişim Başkanlığı'nın itirazının da kabul edilmediği kararla, Ankara'nın kalbi olarak nitelendirilen Kızılay bölgesindeki 25 baz istasyonu aracılığıyla 27 Ocak 2009'da 3 saatlik süre içinde yapılan görüşmelerin dökümleri alınabildi. Bu toplu izleme ve takip kararlarını, dava konusu ya da ihtiyaç her ne olursa olsun mazur kabul edebilmek mümkün değildir. Bu şüpheli ile diğer insanları birbirinden ayırmaya özen göstermeyen ve ülkede yaşayan yurttaşlarımızın büyük bir bölümünü şüpheli konumuna sokan 12 Eylül uzantılı anlayışın devamı niteliğindedir. Görüldüğü gibi ülkemizde, tek tek kişilerin hukuka aykırı izlenmesi, dinlenmesi, takip edilmesinden daha vahim bir tablo ile karşı karşıya bulunuyoruz.

Denetimden Sansüre

Öncelikle bu tür genel yetki ve izinlere başvurulmasını engelleyecek yasal ve kültürel bir anlayışın ülkemizde egemen kılınması gerekmektedir. Bunun için toplumsal muhalefetin gösterilmesi, bu muhalefetin sesini duyurması zaruridir. Ancak antidemokratik uygulamalara ve fişleme anlayışına dayanan iktidar yapısı yalnızca yurttaşların haberleşme ve özel yaşamını takip etmekle sınırlı kalmamakta; basın ve alternatif medya olarak görülen İnternet ortamını da zaptu rapt altına almaya çalışmaktadır. Medyanın siyaset ve ticaretle olan ilişkileri üzerinden görece daha kolay sağlanan kontrol sistemi, İnternet dünyasına da çeşitli yöntemlerle erişmektedir. Bilgisayar ve İnternet ortamı kapitalist sistem içerisinde elbette ticari bir meta olmakla birlikte halen bu alanda bir mücadelenin sürdüğü de gerçektir. Bu nedenle tarihte yeni teknolojik gelişmeler karşısında yaşanmış olan sansür mekanizmalarına benzer bir şekilde açıktan müdahale yöntemlerine başvurulduğu görülmektedir.

Birey, kendisini en özgür hissettiği alanda bile, İnternet'te yasaklarla karşılaşmaktadır. İnsanların en tabi hakları ellerinden alınarak cezalandırılmakta, sistemin istediği birey veya bağımlı birey olarak otomatige bağlanmış hayat tarzı öngörülmektedir. Çoğu kez siyasi olmakla birlikte cinsellik, kültür veya din gibi hassasiyetler üzerinden İnternet günah keçisi haline getirilmiştir. 2002'ye kadar sadece Çin, Suudi Arabistan ve İran yoğun bir sansür uygulaması yaparken, ne yazık ki artık Türkiye'nin de adı bu ülkeler arasında anılmaktadır. Bugün bu sayı 25 ülkeyi aşmıştır.

Değişim ve yaratıcılığı istemek ile yasadışı içeriklerden uzak durmak arasında bir denge tutturmalıdır. Bundan hareketle hukuk ve yasalarla; değişim ve yaratıcılığın önü kesilmeden bir çözüm bulunmalıdır. Yasaksız bir İnternet mi? Kontrol altında tutulan bir İnternet mi?

Ya da bu kontrolün sınırları nereye kadar varmalı? Demokrasiden yana bir tercihin vazgeçilmezi, sansürsüz bir yaşamdır.

Temiz İnternet söylemleri ile çok hızlı bir şekilde ve kamuoyunda yeteri kadar tartışılmadan çıkartılan 5651 sayılı Yasa, sansür yasası olup, İnternet'ten korkan bir bakış açısıyla, yasakçı felsefenin ürünüdür. Web sitelerine erişimin 5651 sayılı Yasa kapsamında sorgusuz sualsiz bir şekilde kapatılması, yasanın zaten tartışmalı olan amaçlarını aşmış ve ülkeye zarar vermeye başlamıştır. Türkiye uyguladığı yasaklarla Dünya İnterneti'ne kendi kurallarını empoze etmeye çalışırken, Dünya'daki tüm yer sağlayıcılarının Türkiye'de temsilci bulundurmaları ve faaliyet belgesi alması bekleniyor.

Bugün Türkiye'nin herhangi bir yerindeki bir mahkeme ya da Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı, bir bilirkişiye bile başvurmadan, pek çok nedenle, tedbir kararı olarak bile, bir web sitesindeki tek bir nesne yüzünden milyonlarca nesne içeren bir web sitesine erişimi kapatabilmektedir. Mahkemeler tarafından web sitelerine erişimin yasaklanması kesin bir engelleme sağlamamakta, İnternet hakkında biraz teknik bilgisi olan bir kişi tarafından başka yollarla hala bu sitelere ulaşılabilir. Bir alan adına erişimin tamamını kapatmak ya da bir alan adına ait IP (İnternet Protokolü) numarasına erişimin tamamen kapatılması, bir kitap yasaklamak için koca bir kütüphaneyi, bazen de bir kütüphaneler kümesinin tamamını kapatmak demektir.

Bu durum aynı zamanda vatandaşlarımızın birbirleriyle yapacakları iletişimi de yasaklamak ve ülkeyi yöneten otorite tarafından "bireysel özgürlük sınırlarının" en dar kapsama taşınması anlamına gelmektedir.

Türkiye'de 4 Mayıs 2007 tarihinde kabul edilen 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen

Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun ile de bu yönde uygulamalara tanık olunmaktadır. Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'nın verilerine göre bu yasanın çıkışından itibaren mükerrer ihbarlar dışarıda bırakıldığına 50 bin 207 adet şikayet olduğu görülmektedir. Bu şikayetlerin 34 bin 294'ü katalog suçu olarak tanımlanan yasadaki 9 suç tanımı kapsamında yer almaktadır. Yapılan ihbarlardan 21 bin 735 katalog suçu kapsamında bildirilen alan adına yönelik inceleme yapan kurum 2 bin 601 sitenin erişimini engellemiştir. Böylece ihbarların yüzde 12'si geniş kapsamlı İnternet yasağı uygulamasıyla sonuçlanmış olup, bu site erişim engelleme kararlarının da yalnızca 475 tanesi yargı kararına dayanmaktadır. Kalan 2 bin 126 site erişim engellemesini Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı re'sen gerçekleştirmiş bulunmaktadır.

Site erişim yasağına başvuru alan 2 bin 601 alan adından yalnızca 64'ü için engellemeyi kaldırma kararı uygulanması ise yasakların kalıcılığına işaret etmektedir. Engelleme kararını kaldırmaların da 54'ü yargı kararlarıyla yapılan erişim yasağına ilişkindir. Bu veriler cezai kararlara karşı mücadelenin zorluğuna da işaret etmektedir.

Özetle içinde bulunduğumuz durum iktidarın egemenliğini sürdürmesi açısından birbiriyle uyumlu, ancak insan temel hak ve özgürlükleri açısından garip bir çelişkiye dayanmaktadır. Kişilerin temel iletişim özgürlüklerini yok edici düzeyde izleme ve dinleme yöntemlerine başvurulurken, bu kayıtların çeşitli ortamlarda yayımlanmasına karşı ciddi bir mücadele yürütülmezken; diğer tarafta yine temel ifade özgürlüğü kapsamında sayılacak alanlarda ise sansürcü bir anlayışla denetim sağlanmaya çalışılmaktadır.

Uygulanan yasaklamalar, vatandaşlarımızı cezalandırmakta ve bu yasakları aşma yollarını aramaya itmektedir. Yasaklanan web sitesi erişimi, daha doğrusu yasaklamaya konu olan web sitesi nesnesi, örneğin bir video kaydı,

o nesne için ülkemiz içinde ve dışında daha fazla negatif reklam ya da tanıtım yapılmasına sebep olmakta ve Dünya'daki diğer İnternet kullanıcılarının ilgisini çekerek asıl amacın tam tersinin gerçekleşmesiyle sonuçlanmaktadır.

Kamuoyu bilinçlendirilmeli, yasanın altyapı eksikliği ile yargıdaki teknik bilgi eksikliği giderilmelidir. Bilişim ortamında işlenen suçlarla mücadele konusunda, kişisel verilerin korunması, bilgiye erişim ve iletişim olanaklarının kullanılmasında temel hak ve hürriyetlere öncelik veren uluslararası çalışmalara taraf olunmalıdır.

Milyonlarca yurttaşın haberleşme ve özel yaşamının ihlalden hiçbir sıkıntı duymayan ve adeta korku imparatorluğu yaratan siyasi iktidar, özel yaşama ve haberleşmeye saygıyı düzenleyen Anayasa'nın 13. ve 22. maddelerine, Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 17. Maddesi'ne, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 8. Maddesi'ne ve Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 135. Maddesi'ne, genel gerekçesine aykırı hareket ederek elektronik haberleşme alanında keyfi uygulamalar ortaya koymaktadır.

Toplumsal Yapı Bozuluyor

Yargı kararıyla insanların tümünün izlenmesine kadar varan temel insan hakkı ihlalleri ülkemizde öyle bir düzeye varmıştır ki, pek çok konuşmanın dökümleri elektronik, işitsel-görsel medyada ya da yazılı basında yayımlanabilmektedir. Sözde yasal izinlerle gerçekleştirilen ancak insan temel hak ve hürriyetlerini ihlal eden bu tip uygulamaların engellenmesine ilişkin herhangi bir düzenlemenin bulunmaması, düzenleme olan konularda da etkin bir işleyişin sağlanmaması, demokratik hukuk devleti olduğumuz iddiasıyla da bağdaşmamaktadır. Toplum güvenliğini sağlamak gerekçesiyle temel hak ve özgürlüklere sınırsız müdahalenin önünün açılması toplumun en küçük yapı taşı olan insanların ve

halkanın genişlemesi ile toplumun sağlığını bozucu bir etki yaratmaktadır. Toplumsal yapı giderek herkesin birbirini gözetlediği büyük bir paparazzi dünyasına dönüştürülmek istenmektedir. Bu durum etik açıdan oldukça geri bir toplum yapısına doğru gidildiğini göstermektedir. Toplumsal dokuda böylesine bir yıpratma ise siyasal otoritenin toplumsal düzen amacıyla da açıkça çelişmektedir. Bir süre için iktidarın daha kolay yönetilebilir bir insan kitlesine sahip olma amacıyla uyumlu olarak işleyecek bu yapının sonu toplumsal yıkım olacaktır. Kişi hak ve özgürlükleri ile sosyal düzen arasındaki hassas dengenin; yargı, bürokrasi ve medya başta olmak üzere her kesim tarafından gözetilmesi gerekmektedir.

Yasakçı zihniyetin yerleşmesi, toplumun güvenliği için sansür, kişi hak ve özgürlüklerinin ihlalinin mazur görülmesinin sağlanması, insanların kendilerine otosansür uygulayarak pasifliğe itilmesi uygarlığın gelişimi önündeki en büyük yapısal engeli oluşturacaktır. Bir noktada yaratılan basınç toplum içinde başka noktalarda patlamalara yol açabilmektedir.

Öncelikle yasalarla kendilerine yetki verilmiş olan görevlilerden bazılarının amaçlarını aşan uygulamalarının

ortadan kaldırılmasına yönelik etkin tedbirlerin alınması gerekmektedir. Teknolojinin getirdiği olanaklarla resmi görevliler dışındaki kişilerin ya da çeşitli yapılanmaların yasadışı dinleme ve izleme etkinliklerine karşı ciddi bir hukuksal mücadele yürütülmesi zorunludur.

Suç örgütlerinin işlerini kolaylaştıran ve piyasada kolaylıkla temin edilebilen dinleme ve izleme araçlarına ilişkin sistem, cihaz ve yazılımların satışının ve yaygınlaştırılmasının yasalarla engellenmesine veya sınırlandırılmasına ihtiyaç vardır. Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı ve cep telefonu işletmecilerinin, suç örgütlerinin yasadışı dinleme ve izleme faaliyetlerini devre dışı bırakacak tedbirleri hayata geçirecek, her türlü bilgi aktarımını yapan casus yazılımların varlığını tespit edecek yöntem ve hizmetleri kamu hizmeti kapsamında ücretsiz olarak halka sunmaları gerekmektedir.

Yaşanan bu süreçten, ülke yönetiminde söz sahibi olan bazı bürokrat ve politikacıların zaman zaman rahatsızlıklarını belirterek çağdaş hukuk normlarına uygun yeni düzenlemelere ihtiyaç olduğunu ifade etmelerine rağmen egemen anlayış tartışmalı olan bu sürecin devamından yana tavrı koymaktadır.

Yeni teknolojik gelişimlere paralel olarak yapılacak yasal düzenlemelerde baskıcı ve yasakçı bir anlayış yerine temel hak ve özgürlükleri koruyucu, hatta geliştirici bir perspektife sahip olunması gerekmektedir. Bu çerçevede mevcut hukuk kurallarının, bu yeni yaşam alanları üzerinden yeniden ele alınarak, kişisel hak ve özgürlüklerin korunmasının yeni yol ve yöntemlerinin gündeme alınması kaçınılmazdır. Kamunun özgürce kullanabileceği güvenli haberleşme hakkı yasal güvence altına alınarak; bu konudaki hak ihlallerinin önüne geçilmesi ve güvenlik açıklarını giderecek düzenlemelerin ivedi olarak hayata geçirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. ◀